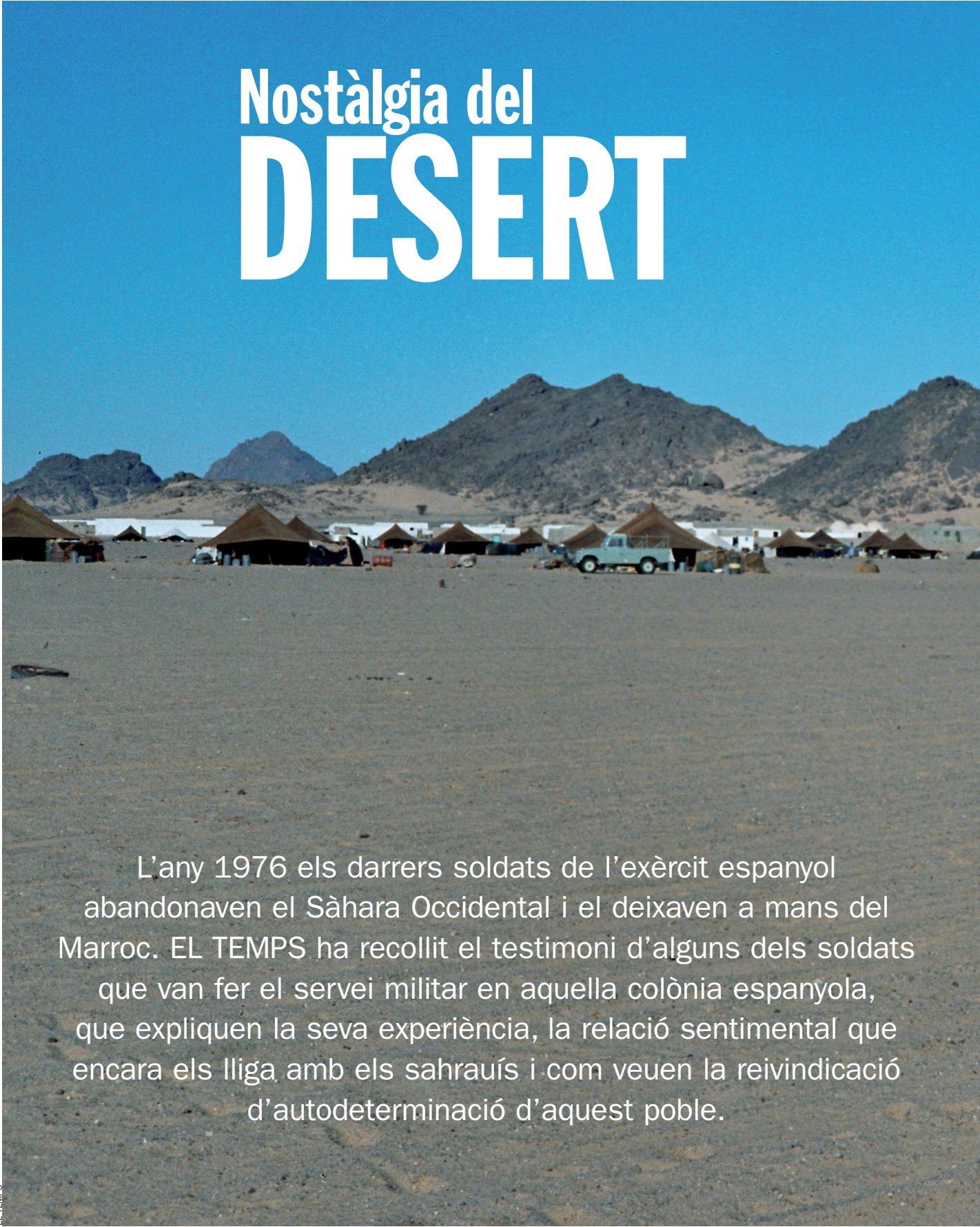


Nostàlgia del DESERT



L'any 1976 els darrers soldats de l'exèrcit espanyol abandonaven el Sàhara Occidental i el deixaven a mans del Marroc. EL TEMPS ha recollit el testimoni d'alguns dels soldats que van fer el servei militar en aquella colònia espanyola, que expliquen la seva experiència, la relació sentimental que encara els lliga amb els sahrauís i com veuen la reivindicació d'autodeterminació d'aquest poble.



Campament sahrauí, situat al costat del destacament militar espanyol d'Auserd, al desert del Sàhara, en una imatge del 1974.

“Durant deu anys vaig tenir malsons, en què m’hi feien tornar. Aquests somnis eren molt reals, es repetien i, fins i tot, continuaven del dia abans.” Aquest és el primer record que li passa pel cap a Hilari Joan quan li demanem sobre el Sàhara Occidental. Ell va ser un d’aquells soldats, entre molts milers, que foren enviats a aquesta part d’Àfrica a fer el servei militar, quan era una colònia espanyola. “L’experiència va ser molt dura –recorda–. Abans d’anar a la mili jo ho tenia tot: una feina molt ben pagada, una xicota, una família cohesionada. Quan vaig tornar em trobava com si estigués fora de joc i em va costar molt de temps tornar a ser el d’abans.”

Hilari Joan, que avui viu a Vilassar de Mar (Maresme), va arribar al Sàhara el gener del 1974. Després de passar pel batalló d’instrucció, que ell qualifica de “camp de treballs forçats”, el van destinar a un campament a Villa Cisneros, l’actual Dajla, a una companyia de transmissions situada a la caserna Alejandro Farnesio, de la legió. “La nostra missió era doble: mantenir comunicats els destacaments amb Villa Cisneros i fer de servei de transmissions de la legió. Això volia dir que quan la legió sortia a patrullar o a fer maniobres, un dels nostres vehicles els havia d’acompanyar per fer les transmissions”, explica Joan.

Deu anys després d’aquella experiència, els malsons d’Hilari Joan havien desaparegut, i els records del Sàhara dormien arraconats en algun lloc del seu cap. Fins que un dia, ara fa uns tres anys, va rebre la trucada d’un company del servei. Era en Carles Porta, un barceloní amb qui havia compartit penúries i aventures a la caserna Alejandro Farnesio de Villa Cisneros. Aleshores van començar les trobades i activitats entre els companys saharis. A través del grup Sahara CASH (www.milisahara.cat) –sigla que vol dir ‘Companys, Avis, Saharians, Honoraris’–, s’han pogut posar en contacte amb un bon grapat d’antics soldats. “Tot això ha comportat el retorn dels records, però amb la diferència que ara s’han convertit en records d’una joventut perduda, que hem volgut recuperar”, explica Joan.



1. Hilari Joan, fotografiat a la mina de fosfat de Fos Bucraa, el febrer del 1975. 2. Mariano Ferrer, a la dreta, fotografiat amb una avioneta, al destacament d'Auserd, el febrer del 1974. 3. Fotografia feta el dia d'una desfílada a la caserna Alejandro Farnesio, el 1975. Drets hi ha Hilari Joan, primer per la dreta, i Carles Porta, el segon. Ajupit, més a l'esquerra, amb el genoll a terra, hi ha Mariano Ferrer. Els dos de la dreta ajupits són Gabriel Manzano i Edo Monferrer.

En un 'borreguero'. “El 13 d'octubre, de l'any 1973, vaig sortir de l'estació de França de Barcelona en un d'aquells trens que anomenaven *borregueros*, en direcció a Madrid. D'allà ens van portar a al-Aaiun en uns avions militars que gairebé s'estavellen al moment d'aterrar. No vaig tornar a casa, sa i estalvi, fins el desembre del 1974. Per primera vegada en molt de temps vaig poder tornar a menjar ous ferrats calents i dormir en llençols nets. Durant aquests 37 anys que han passat, moltes vegades he pensat que tot allò fou un somni.” Aquest és el relat de Carles Porta, que, igual que Hilari Joan, va fer el soldat com a operador de ràdio a Villa Cisneros. Després de tots aquests anys, Porta i Joan s'han retrobat també amb Mariano Ferrer, de Sant Jordi de Ses Salines, a Eivissa, que va fer el servei militar com a conductor en una companyia de sapidors de Villa Cisneros, del 1973 a 1974. “La cosa més positiva que recordo és haver conegut el territori i, sobretot, els nadius i la seva forma de vida, als poblats que hi havia vora els campaments militars”, explica Ferrer.

De fet, coincidint amb la seva estada al Sàhara Occidental, molts dels soldats que hi van fer el servei van poder veure de prop les condicions en què vivia, ja els anys 70, el poble sahrauí i, fins i tot, hi van establir un lligam força estret. “El fet d'estar constantment patrullant pel desert em va permetre de visitar els llocs on vivien els nadius, amb les seves haimes. Alguns havien estat contractats per l'exèrcit, com a guies, i cobraven. A més, subministraven aliments i atenció mèdica als sahrauís. D'alguna manera, l'exèrcit els tenia subornats. Nosaltres teníem ordre de no molestar-los, encara que, de tant en tant, algun noi ens tirava pedres. Per a ells, no deixàvem de ser uns ocupants”, explica Carles Porta. Hilari Joan també va poder viure de prop la situació dels sahrauís. “Vaig tenir molt contacte amb unes famílies que vivien en un oasi, prop d'un fortí que es deia Fuerte Chacal, a tocar de la frontera nord amb el Marroc. Vam anar-hi a patrullar l'agost del 1974, perquè l'exèrcit marroquí hi havia concentrat moltes tropes. Els dies de festa, quan no teníem servei, anàvem a visitar els sahrauís i passàvem el dia amb ells, xer-

rant del seu dia a dia i de la nostra vida a la península. Eren molt bona gent, molt pacífics i molt acollidors. Aquells sahrauís vivien gràcies a l'exèrcit espanyol i no vaig veure que patissin cap maltractament ni cap discriminació”, assenyala Joan. La seva opinió és compartida per l'illenc Mariano Ferrer. “Pel que vaig veure, el tracte dels militars vers els sahrauís era correcte”, diu.

En canvi, Francesc Arnau, un valencià de Godella (Horta) que, gràcies a internet s'ha afegit recentment a aquest grup d'ex-soldats saharis, opina que molt sovint els militars i les autoritats espanyoles tenien desig de mostrar la seva superioritat sobre els nadius: “I més encara els comandaments de la legió, que ja eren prou fatxendes. Als legionaris tant els feia un sahrauí com un marroquí: per a ells tots eren *moros*, que era com dir enemics”, explica Arnau, que va fer el soldat en una companyia d'intendència del terç Alejandro Farnesio de la legió. Una de les coses que més recorda és l'impacte que li va provocar veure dones i nens sahrauís remenant les deixalles que llançaven els soldats: “Agafaven les restes del menjar que nosaltres avorriem i que moltes vegades havíem de cruspir-nos per força. Això em va servir per a entendre la misèria que hi ha al Tercer Món”, assenyala Arnau.

Interessos econòmics. La situació de pobresa que viu el poble sahrauí és, en gran part, motivada per l'apropiació dels seus recursos naturals, sobretot el fosfat, que ara controla el Marroc, però que els anys 70 eren explotats per Espanya. Ernest Vilches, un barceloní que va fer el servei militar al batalló d'infanteria motoritzada Cabrerizas, a Playa del

Aaiún, va ser un testimoni directe de la lluita dels sahrauís pels seus recursos. “Els soldats d'aquest batalló teníem la missió de vigilar els dipòsits de combustible, el port i més instal·lacions estratègiques, com ara la cinta transportadora, de més de cent quilòmetres, que feia arribar el fosfat de la mina de l'empresa Fos Bucraa directament als vaixells. Ja l'any 1973 el Front Polisario atemptava contra les instal·lacions i principalment sabotjava aquesta cinta”, explica Vilches. Segons ell, els fosfats eren una gran font d'ingressos que amb prou feines arribava a la població sahrauí. “Les mines de fosfat són de les més importants del món, cosa que converteix el Marroc en un dels principals productors d'aquest mineral, conjuntament amb els Estats Units. Avui dia el fosfat del Sàhara és a les mans d'una empresa nord-americana que segurament deu tenir un conveni amb el govern del Marroc”, afegeix.

Per tot plegat, els ex-soldats del Sàhara Occidental consideren que els recursos naturals, sobretot els fosfats, però també la pesca, són el principal problema que explica el conflicte que des de fa més de trenta anys mantenen el Marroc i els sahrauís, liderats pel Front Polisario. La responsabilitat

d'Espanya en aquest afer tampoc no la deixen de banda. “Els van abandonar després de fer-los súbdits espanyols, amb carnet d'identitat i tot. Un dia, per ordre dels Estats Units, que són els qui va organitzar el numeret de la Marxa Verda, ho van cedir al Marroc”, diu Carles Porta. Francesc Arnau també és molt crític amb l'estat espanyol: “Deixaren al poble sahrauí venut al

Marroc”, es lamenta l'ex-soldat de Godella. “Espanya va fer una enorme inversió en les mines i en les instal·lacions de Fos Bucraa, que mai no van poder amortitzar, ni en una mínima part. De tot això ara se n'aprofita el Marroc, espoliant un territori que considera seu però sense reconeixement internacional. Espanya té

Marroc envers els sahrauís. “La situació va camí de convertir-se en genocidi. En silenci. Sincerament, crec que és una vergonya per al món i, en particular, per a Espanya”, opina Ernest Vilches. És per això que molts d'aquests ex-soldats donen suport a les reivindicacions dels sahrauís. “Pense que tenen tot el dret de reclamar l'autodeterminació, perquè no s'han respectat els acords de

l'ONU sobre el referèndum i el Marroc ha anat colonitzant el territori progressivament”, diu Francesc Arnau. Al seu torn, Carles Porta vaticina un futur dramàtic per al Sàhara Occidental, la terra dels somnis de la majoria dels soldats que hi feren el servei militar. “És un poble que

ha estat envaït i per això se'ls han de retornar les seves terres. Malauradament, les potències internacionals no se n'aniran del Sàhara fins que no se n'hagin emportat tot allò que hi ha de valor. Menys el Marroc, que, com

que li ha tocat de fer la feina bruta, no parerà fins a exterminar el darrer sahrauí”, es lamenta Porta.

El Sàhara ha unit molts dels joves que hi van fer el servei militar. Fins i tot alguns, com ara Hilari Joan, Carles Porta i Ernest Vilches,

hi han tornat plegats. “L'any passat van fer una visita nostàlgica al nostre Sàhara. Som un grup que ens veiem sovint i refresquem els records oblidats. El fet més sorprenent és que tots, un dia o altre, hem tingut el mateix somni. Un somni en què, ja de grans, amb família, fills i néts, ens tornaven a enviar al Sàhara”.

Xevi Camprubí



4. Uns soldats de la patrulla fronterera fan un mos. El caporal de la dreta, sense gorra, és Hilari Joan. Els altres dos són Valentín Robados i Florentino Gómez. 5. Ernest Vilches, acompanyat d'un gos, fent patrulla als dipòsits de combustible del destacament de Cabrerizas, prop d'al-Aaiún. 6. Carles Porta, amb uns nens sahrauís, al campament d'Auserd, el març del 1974. 7. Una imatge d'una patrulla de transmissions, del maig del 1974. Hilari Joan posa dret, al mig, al costat de l'antena.

una responsabilitat històrica amb els sahrauís, perquè s'hi ha girat d'esquena durant 35 anys, i ha passat de puntes sobre el conflicte per no ofendre el Marroc”, es queixa Hilari Joan.

Exterminar un poble. Molts dels veterans que van fer el servei militar al Sàhara Occidental no dubten a parlar de genocidi per referir-se a l'actuació del